

Děti s projevy problémového chování ve škole Co děláme a co můžeme dělat?

Východiska

Projekt „**POZPROCH**

Podpora zvládání problémového chování ve škole“

zahájen v zapojených školách v září 2020

bude ukončen v prosinci 2022

Na co jsem se zaměřili?

- Posílení **kompetencí školních speciálních pedagogů a psychologů**
- Zaměření na duševní zdraví dětí s různými projevy problémového chování
- 20 školních psychologů a speciálních pedagogů (14 a 6) na 19 základních a jedné střední škole

Kritéria výběru dětí

- Absolvované **vyšetření** v PPP nebo SPC, poskytovaná **podpůrná opatření** 2. stupně a výše
- Mladší a střední **školní věk**
- **Motivace rodičů** a motivace **školy** ke spolupráci
- Projevy problémového **chování**
- V rámci školního poradenského pracoviště dané školy pracuje **školní psycholog i speciální pedagog** (ideální kombinace obou specialistů pro tento projekt)

Ukázka:

Děvče A je žákyní 4. třídy, rozumové schopnosti má v pásmu průměru. V třídním kolektivu 24 žáků je její fungování problematické. Na základě diagnostikovaného ADHD je od 2. třídy medikována. Je vzdělávána ve **3. stupni** podpůrných opatření s IVP. Výrazně se u ní projevuje **opoziční a vzdorovitě** chování (zejména v případech, kdy ji zadaná činnost dostatečně nezaujme nebo není vyhověno jejím požadavkům), snížená frustrační tolerance se **sklonem k agresivním reakcím a emoční nestabilita**. Jeví se velmi bezprostřední, kontakt s neznámými dětmi navazuje snadno, raději se seznamuje se staršími dětmi a chlapci. Nové **kamarádství** ale obvykle nemá dlouhého trvání z důvodu jejího nevhodného chování jako je **ovlivňování, nadřazování** se („šéfování“), vyhrožování („když se mnou nebudeš kamarádit, povím tvouj mámě, že...“), projevů verbální agrese apod. Má potřebu mít všechno a všechny **pod kontrolou** a obtížně se podřizuje ve většině činností jak dospělým, tak dětem. **Nepovažuje sama sebe zodpovědnou** za své chování, ale můžou za to „prášky“ – například když utekla na vycházce se třídou, odůvodnila to tím, že jí „máma ráno zapomněla dát prášky“ nebo že bere prášky, „abych se nevymlouvala“.

Vstupní dotazník – úvod do projektu

Vstupní dotazník

- Byly popsány vztahy dítěte ve třídě, k pedagogům
- Projevy jeho chování, které lze označit jako problémové a náročné
- Silné stránky dítěte, jeho pozitivní zdroje i rezervy

Charakteristika dítěte

Hlavní problematika dítěte

- **ADHD**
nepozornost, impulzivita, hyperaktivita
- **Úzkostně-depresivní potíže**
bolesti břicha, hlavy, únava
- **Nedostatečné sociální dovednosti**
neshody v kolektivu, s učiteli
- **Agresivita**
- **Nízké sebevědomí**
nevěří si, kompenzačně poutá pozornost

Rodina

- neúplná/náhradní
- nestabilní (konflikty)
- nedostatečně podporující

Charakteristika dítěte 1/4

Potíže v souvislosti s ADHD

- velmi **živý** žák, spolužáci se ho straní kvůli jeho impulzivnímu chování se sklonem k agresi verbální i fyzické, nechá se snadno **vyprovokovat**, zároveň rád provokuje a dělá naschvály, ve vyučování stále něco komentuje nebo **vykřikuje** ve snaze upoutat na sebe pozornost a pobavit ostatní, v kolektivu **nerespektuje** učitele ani asistentku (individuální práce s ním je výrazně snazší)
- je umanutý, rychle unavitelný, **vyhýbá** se činnostem, které ho nebaví nebo mu nejdou, nevěří si, snaží se odcházet na WC, utéct ze školy, při snaze o zadržení reaguje slovně i fyzicky agresí, reaguje impulzivně
- šikovný, bystrý a zvědavý chlapec, který rád dělá hlavně to, co ho baví, v případě jeho nezájmu o zadanou činnost se chová **vzdorovitě** a ignoruje pokyny učitelky i asistentky, pozornost udrží krátkou dobu, mezi žáky není příliš oblíbený pro svou impulzivitu, vznětlivost a změny nálad.
- zvědavý, chytrý, často vyrušuje, někdy nedbá napomenutí, nedokáže **dopředu přemýšlet** o následcích svého chování, vždy ho následně velmi mrzí, co způsobil, ale nedokáže se napřímo omluvit či uznat svoji chybu

Charakteristika dítěte 2/4

Potíže v souvislosti s úzkostně-depresivní symptomatikou

Dívka, 13, problémy s docházkou do školy, **bolení břicha**, bylo jí špatně, i když ji doprovázel dědeček, distanční výuka to zkomplikovala; spouštěčem mohly být obavy ze školního selhání

Dívka, 12, dlouhodobé potíže s **usínáním** a **strach ze zvracení**, v době covidového zavření škol se potíže zintenzivnily

Dívka, 9, ve škole denně **pláče** – většinou, když se jí něco nedaří, například když nestačí pracovnímu tempu třídy při psaní textu, obtížnější úkoly má tendenci předčasně vzdávat (mně se nedaří, mně to nejde, to nedám ...)

Charakteristika dítěte 3/4 – *Potíže v souvislosti s nedostatečnými sociálními dovednostmi, agresivitou*

Chlapec, 11, reaguje impulzivně na podněty spolužáků, strhává na sebe pozornost okolím negativním chováním, **provokuje, skáče** do řeči, má obtíže pracovat ve skupině, nevychází s dětmi

Chlapec, 7, nemá ve třídě kamarády, má pocit, že se s ním nikdo nechce bavit, že se mu posmívají (on sám často **poučuje ostatní**, jak se mají chovat, spolužákům chce vyprávět o něčem, co je **nezajímá**, ostatní **nepustí ke slovu**, pak se **urazí**)

Chlapec, 10, když je napomenut učitelkou nebo je jeho výkon ohodnocen za nedostatečný, propuká v **pláč či vztek**, křičí na učitelku, **hází** věcmi, uzavírá se do sebe a nereaguje na snahu ostatních

Dívka, 9, pokud neporozumí úkolu, propukne v **pláč** nebo se vztekne, **uteče** ze třídy, případně se **schoulí** do klubíčka a přestane reagovat na vnější podněty

Chlapec, 13, potřebuje svůj vlastní prostor, do kterého nesmí vstoupit nikdo z vrstevníků, kontakt s mladšími spolužáky zvládá lépe, spory řeší **nadávkami nebo bitím dětí**, občas vzdoruje, odmítá se řídit dohodnutými pravidly, velmi těžce nese prohru nebo kritiku, většinou se rozzlobí, začne si **ubližovat** (bije se do obličeje)

Chlapec, 7, těžce nese neúspěch, práci rychle vzdává, chce být všude první, chce být první vyvolán, když není po jeho, reaguje **vztekem**, křikem a **pláčem**, snaží se na sebe poutat pozornost, se spolužáky časté **konflikty** (o přestávkách boje o hračku, vůdčí postavení, pozornost, nejlepší místo na koberci)

Charakteristika dítěte 4/4

Rodinné prostředí

- ... domácí prostředí se zdálo pro chlapce až škodlivé a nežádoucí – výskyt **alkoholu, konflikty, nedostatečná komunikace** rodičů s chlapcem
- ... žije s matkou, biologického otce poznal až před rokem, nadále o něho **nejeví zájem**
- ... **po víkendu u táty** je doma několik dnů podrážděnější, pak se zase „srovná“
- ... do 3 let žil v prostředí fyzického a psychického **násilí** ze strany otce, pak u matky, která spolu se svým přítelem uživatelé **pervitinu, alkoholové** excesy, aktuálně v péči babičky

Intervenční individuální program

- Pravidelná systematická a dlouhodobá práce s vybranými dětmi formou pravidelných setkání ve frekvenci dvakrát až čtyřikrát za měsíc
- Kontaktně, telefonicky nebo online
- Zaměření na problémové a citlivé oblasti, jež nějakým způsobem souvisely se samotnými projevy chování či jiných problémů dítěte s ním provázaných
- Metody práce zaměřené na individuální osobnostní psychosociální trénink a posilování psychosociálních dovedností konkrétního dítěte, strategie nácviku sociálně akceptovatelných vzorců chování atd.

Ukázka práce:

- *pro rozvoj emoční inteligence karty Moře emocí (orientace v emocích vlastních, blízkých lidí a spolužáků) a karty Stavý (poznávání emocí), následně s kartami chtěla hrát pexeso, pravidla si průběžně vymýšlela a upravovala tak, aby získala co největší množství kartiček, karty Stavý použila také ke hře, kdy chtěla hádat ze tří vybraných, která je ta jedna konkrétní emoce, sadu „Ferda a jeho mouchy“*
- *využívání technik na uvolnění vzteku, v této oblasti problematická motivace, byla ochotná pouze zkusit antistresový míček, který s sebou ale stejně nakonec nenosila*
- *komunikační hru Samaja, ve které se projevila její soutěživost – když nemohla být první v cíli, potřebovala mít alespoň nasbíraných více kartiček, při následné hře už nechtěla odpovídat na otázky na kartičkách, ale vymýšlela si vlastní úkoly především pohybového charakteru (dřepy, kliky apod.)*
- *mindfulness techniku pro děti na zklidnění, nebavilo ji to, nudila se*

Dlouhodobá podpora dětí

- V přímé dlouhodobé podpoře vybraných žáků s psychosociálními obtížemi všichni školní psychologové a speciální pedagogové pokračovali v předchozím školním roce a navazují i v současném
- Pravidelný termín, místo i náplň setkávání
- Spolupráce s dalšími pracovníky ŠPP a pedagogy, především třídními učiteli a asistenty pedagoga vybraných dětí
- Pravidelný kontakt s pracovníky pedagogicko-psychologických poraden, kteří nastavovali podpůrná opatření pro dané dítě a také s ostatními odborníky, kteří s dítětem pracují
- Průběžně dle aktuální potřeby konzultace s rodiči vybraného žáka dle aktuální situace a potřeby

Ukončování projektu

- U některých dětí se další problémy v oblasti projevů chování, emocí, sociálních vztahů nezvýrazňovaly, u jiných se prohloubily
- V rámci ukončování projektu každý z 20 zapojených pracovníků vytvořil tzv. hodnotící plán, ve kterém nejen shrnul svou práci s dítětem ve dvouletém období, ale také specifikoval možnosti práce s dítětem

Ukončování projektu

- Pracovníci s vybranými dětmi budou pokračovat ve společné práci
- Končí možnost intervizních, supervizních, mentorských setkání, případových konferencí, také vlastní společné sdílení zkušeností

Struktura hodnotícího plánu

- Charakteristika dítěte a jeho obtíží ve škole na začátku projektu
- Efektivní metody, způsoby práce, které vedly k pozitivní změně v projevech chování
- Další faktory, které ovlivnily práci s dítětem (rodinná, epidemiologická, zdravotní situace)
- Současný popis situace dítěte
- Perspektiva a možný vývoj dítěte v podmínkách školy

Podpora školních psychologů a speciálních pedagogů

- Návštěvy středisek výchovné péče
- Podpůrná intervizní setkání
- Individuální a skupinové supervize
- Případové konference

Děkujeme za pozornost